

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Дубки Олександра Сергійовича
«СОНАТА ДЛЯ ТРОМБОНА У ТВОРЧОСТІ ЗАРУБІЖНИХ ТА
УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства
за спеціальністю 17.00.03 – музичне мистецтво

Музичне виконавство як соціокультурний феномен є багатоскладовим об'єктом, який може бути досліджений в різних аспектах та вимірах. Один з таких – виконавське музикознавство. Харківська школа виконавського музикознавства в останні десятиліття репрезентована низкою дисертаційних робіт вельми високого рівня.

Дисертація О. С. Дубки, продовжуючи цю традицію, розширює та доповнює коло досліджуваних проблем музичного виконавства. Тому не викликає заперечень визначення актуальності обраної теми: відсутність спеціальних досліджень сонат для тромбона у творчості зарубіжних та українських композиторів ХХ – початку ХХІ століть; недостатнє висвітленням специфіки тромбона в камерно-інструментальному музикуванні; розкриття семантики тромбона як інструменту, що має власний стиль і може бути розглянутий в аспекті семантики як складової видів інструментальної творчості [с. 18].

Автор дисертації чітко формулює мету та завдання дослідження, серед яких систематизація інформації про специфіку тромбона в системі камерно-інструментального музикування; виявлення генези та визначення етапів розвитку жанру сонати для тромбона; класифікація тромбонових сонат зарубіжних та українських композиторів новітнього часу.

Такі завдання, формуючи логіку та структуру дисертаційного дослідження, становлять також самостійний інтерес для науковців, оскільки уточнюють деталі еволюційних процесів в історії музичного мистецтва.

Не викликають заперечень також формулювання наукової новизни та визначення практичного значення отриманих результатів дослідження.

Висновки виписані ретельно, корелюють з метою та завданнями та підводять підсумки виконаної автором роботи.

В дисертації відчувається захопленість автора музичним виконавством та музичними інструментами, значення яких для суспільства визначає особливим чином: «Інструменти живуть своїм життям, народжуються, функціонують, а іноді й відмирають у певних історичних та соціо-комунікативних умовах. Органологічний підхід до вивчення того або іншого інструмента означає охоплення його сукупного образу» [25].

«Сукупний образ тромбона» розглядається автором на широкому історичному та теоретичному тлі, яке включає генезис та основні лінії еволюції сонати для тромбона більше як за чотириста років (від Бароко до сучасності); «образ-стиль» тромбона в системі камерно-інструментального музикування та у порівнянні з іншими формами функціонування інструменту; критерії жанрово-стильової класифікації сучасних сонат для тромбона; аналітичні етюди.

Широке охоплення матеріалу створює панораму майстрів-виготовлювачів, композиторів, виконавців, творів, а досконале володіння матеріалом та вдало знайдений стиль його викладу роблять читання дисертації захопливим та цікавим. Посилання на праці Т. Адорно, Б. Асаф'єва, В. Медушевського, Є. Назайкінського, В. Холопової та багатьох інших учених свідчать про ґрунтовну теоретичну підготовку автора, яка дозволяє йому вибудувати міцний фундамент для вивчення окресленої в дисертації проблематики.

Дисертаційна робота О.С.Дубки вирізняється чіткою побудовою, культурою наукового мислення, вмінням логічно та послідовно викласти великий та різноплановий матеріал в науковому тексті.

Методологічні засади, визначені та обґрунтовані в першому розділі, слугують авторові «інструментами» для вивчення конкретних зразків сонат для тромбона в другому та третьому розділах (відповідно – «Сонати для

тромбона зарубіжних авторів: жанрова стилістика» та «Українська соната для тромбона: традиції і новації в трактуванні жанру»).

Художній матеріал кожного розділу обумовив вибір найбільш відповідної теоретичної концепції. Для другого розділу, в якому розглядаються твори П. Хіндеміта, Й. Матей, К. Сероцького, Б. Чайлдса, такою стала жанрова стилістика. Жанрово-стилістичний аспект дозволив розподілити сонати, що аналізуються, на два типи – концептуально-концертний (П. Хіндеміт, Й. Матей) та власне камерний (К. Сероцький, Б. Чайлдс). Виконані автором аналітичні етюди переконують у доцільності такого поділу.

Особливий інтерес становить третій розділ дисертації, який присвячено українським сонатам для тромбона. Подібно до попередніх розділів, автор, перш за все, окреслює теоретичне тло, до якого включається також виконавський погляд на проблему. Обираючи матеріал для аналізу та аспект його дослідження, дисертант зазначає, що «сонати для тромбона слід розглядати в широкому контексті особливостей камерно-інструментального мислення, його проявів на рівні історичних, національних та індивідуальних (композиторський і виконавський) стилів» [с. 114]. Необхідність такого підходу він пояснює тим, що «інструментальна соната (разом із сольним концертом), відноситься до найбільш відповідальних для виконавців жанрів, де повною мірою виявляються особливості їхньої техніки і стилю гри у сукупності з «образом» інструмента» [с. 114].

Аналітичним етюдам передують огляд творів композиторів ХХ століття, які зверталися до тромбона як до сольного та ансамблевого інструменту, що можна вважати доцільним з огляду на необхідність «вписати» власні спостереження над сонатами в контекст функціонування інструмента в сучасному українському мистецтві. Саме володіння матеріалом в найширшому обсязі дозволило автору стверджувати, що «такого розмаїття (за кількісним і якісним показниками) тромбонових сонат, яке представлене в західноєвропейській та американській музиці другої половини ХХ –

початку ХХІ століть, в українській музиці цього ж періоду не спостерігається» [с. 123]. Аналізуючи лише три сонати для тромбону, створені українськими авторами в 1980 – 2000 роках, автор фактично досліджує повний корпус зразків цього жанру в означений період.

Не зважаючи на обмежену кількість зразків, автору, тим не менш, вдається визначити три «моделі» в трактуванні жанру сонати для тромбону в творчості сучасних українських композиторів, а саме: симфонічна програмна модель (Соната для тромбона і фортепіано Ю. Іщенка); концертно-камерна модель (Соната для тромбона і фортепіано в трьох частинах О. Похило); камерна модель (Сонатина для тромбона і фортепіано О. Гнатовської). Усі твори ретельно проаналізовані в дисертації.

Теоретичне та практичне значення дисертаційної праці О. С. Дубка не викликає сумнівів. Однак з метою створення дискусійного поля та уточнення деяких фактів, що стосуються історії сонати для тромбона, просимо автора дати відповіді на кілька питань. На с. 55-56 зазначається, що «У ХVІ – ХVІІ століттях головною тенденцією використання тромбона у сонатному жанрі було колективне музикування, у якому він залишався носієм басової чи контрапунктуючої фактурних функцій». Скажіть, будь ласка, чи відомі Вам зразки тріо-сонат, в яких до групи *continuo* входив би тромбон, з огляду на те, що в силу своєї мелодійної природи він нерідко «змагався» з віолончеллю (що Ви також відзначаєте в дисертації)?

Ще одне питання стосується використання автором терміну «стиль» та похідних від нього, зокрема: «жанрова стилістика», «історична стилістика», «синтетична стилістика», «музично-мовна стилістика». Як Ви визначаєте та диференціюєте терміни «історична стилістика» та «музично-мовна стилістика»?

Відзначаючи високий рівень роботи в цілому та аналітичних етюдів зокрема, дозволимо собі зауважити не досить переконливе тлумачення автором дисертації прихованої програмності в аналізі Сонати для тромбона і фортепіано Ю. Іщенка. На нашу думку, варто було б зробити більш

детальний інтонаційний аналіз тематичного матеріалу з метою виявлення можливих відповідностей між ідейними змістами Сонати та роману А. Рибаківа. До прикладу, тема зла асоціюється в романі не тільки з війною, а й з насиллям над особистістю.

Висловлені зауваження, однак, не знижують загальної високої оцінки виконаної автором роботи, яка є завершеним, самостійним та вельми актуальним дослідженням.

Опубліковані статті та автореферат дисертації повністю віддзеркалюють хід дослідження та його результати.

Відтак, дисертаційна робота «Соната для тромбона у творчості зарубіжних та українських композиторів ХХ – початку ХХІ століть», подана на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – музичне мистецтво, відповідає чинним вимогам до робіт такого типу, а її автор – Олександр Сергійович Дубка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства.

Офіційний опонент:

Копоть Ірина Євгенівна,
кандидат мистецтвознавства,
доцент, доцент кафедри лінгвометодики
та культури фахової мови
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ:
Начальник відділу кадрів Житомирського
державного університету
імені Івана ФРАНКА

